

Възстановяването на естествените гори в Югозападна България – опит и предизвикателства

В средата на април се проведе трето терено посещение за обмяна на опит, организирано в рамките на проект „Подпомагане на възстановяването, климатичната устойчивост и значимостта за биологичното разнообразие на приоритетни горски местообитания в „Натура 2000“ зони – LIFE Reforest (LIFE19 NAT/BG/000986)“, съфинансиран от Европейския съюз, с водещ партньор Югозападно държавно предприятие – Благоевград, и асоцииран партньор WWF – България.

Целта на теренното посещение е обмяна на опит на горски служители от страната в областта на възстановяването на приоритетни горски местообитания по Директива 92/43 ЕИО, близки до естествени гори от космат дъб (*91AA), черноборови (*9530), крайречни гори (*91E0) и гори от дървовидна хвойна (*9590).

Участие в пътуването взеха над 30 представители на Изпълнителната агенция по горите, Института за гората – БАН, ЮЗДП – Благоевград, ЮИДП – Сливен, ЮЦДП – Смолян, СИДП – Шумен, ГСС – София, РДГ – Благоевград, ДПП „Витоша“, Държавните горски стопанства в София, Карлово и Берковица, Сдружение „Горовладелец“, Зеленият отбор на България, одитори по горска сертификация и организацията J.П. „Камена река“ от Македонска Каменица, Република Северна Македония.

Пътуването започна с посещение на разсадника на ЮЗДП – Благоевград, в с. Локорско, където бе представена дейността на работните групи по проекта за подобряване на нормативната уредба във връзка с възстановяване на гори и програмата от мерки за адаптацията към климатичните промени, както и изключителният успех с отглеждането на фиданки от дървовидна хвойна (*Juniperus excelsa* Vieb.). Сред останалите интересни видове в разсадника са дива круша (*Pyrus pyraeaster Burgsd.* или *P. communis* L.), мъждрян (*Fraxinus ornus* L.), черен бъз (*Sambucus nigra* L.), киселица (*Malus sylvestris* Mill.), полски бряст (*Ulmus minor* Miller), благун (*Quercus frainetto* Ten.), цер (*Quercus cerris*), космат дъб (*Quercus pubescens* Willd.), горун (*Quercus petraea*), летен дъб (*Quercus robur* L.), корков дъб (*Quercus suber* L.), източен чинар (*Platanus orientalis* L.), черен бор (*Pinus nigra* Arnold), черна елша (*Alnus glutinosa* L.) и други, които ще се използват за възстановяване на местообитания след пожари, както и за експериментални залесявания с неместни сухоустойчиви видове.

Вторият обект беше залесяване до с. Крупник, община Симитли, извършено в рамките на проекта от служители на ДГС – Симитли, и е опит за възстановя-

ване на местообитание *91AA от мрежата „Натура 2000“, като използваните видове са космат дъб, мъждрян, зимен дъб и круша. Другата основна цел е противоерозионна, укрепване на срутище и спиране на наносите, които при порои се натрупват върху участък от трасето на международния път през Кресненското дефиле. Това е единственото залесяване в проекта с главно противоерозионна цел. Фиданките са от три разсадника – „Герена“ в ДГС – Рилски манастир, в с. Локорско, и край гр. Гоце Делчев. Общата възстановена площ е 81 дка, като са използвани 7800 фиданки (сн. 1). Служители на ДГС – Симитли, споделиха, че залесяването е било предизвикателство заради отдалечеността на терена от пътища, както и наклона – 34° и 50°, което затруднявало работата, като за преноса на необходимите материали са използвани и коне. Фактори тук са бедната почва, постоянният вятър, сухият климат, пашата и последиците от експлоатацията на терена от човешка дейност в миналото. Изградени са тераси, поддържани с плет. Сложени са електропастири, които да спират стадата в района на възстановяването. Въпреки всички трудности прихващането на фиданките е добро – над 70 %, но резултатите от противоерозионната дейност ще са видими след 7 – 8 години.

Последният обект за деня беше 46-годишна култура от източен чинар край р. Места в ДГС – гр. Гоце Делчев. Според наличните данни това е най-старата култура в България от източен чинар, датираща от 1976 година. Резултатът е много близък до естествено местообитание и затова се приема като пример за добра практика за възстановяване на крайречни гори. Оценката на насаждението показва, че е с добри стопански характеристики.

Вторият ден започна с посещение на експериментално залесяване със сухоустойчив дървесен вид – брутски бор (*Pinus brutia*), до с. Абланица, извършено от служители на ДГС – гр. Гоце Делчев, по проект „Климатично-интелигентно управление на горите в Централна и Източна Европа – CLIMAFORCEELIFE – LIFE19 CCA/

Противоерозионно залесяване с фиданки от космат дъб на тераси, поддържани с плет

Участниците в теренното посещение пред култура от брутски бор

SK/001276“, съфинансиран от Европейския съюз. Брутският бор не е типичен за България и залесяването е с експериментален характер, за да се провери дали видът е подходящ за условията на променящ се климат и тенденциите за по-дълги засушавания. Залесяването е извършено през 2023 г. с фиданки от разсадници в Турция, които към момента имат високо ниво на прихващане. Предстои да бъде направено попълване. Ако залесяването е успешно, има потенциал за превръщане в семепроизводствена градина (сн. 2).

Горските служители от ДГС – Гърмен, представиха работата по възстановяване на крайречна гора от местообитание *91E0 от „Натура 2000“. Залесяването е извършено по проект LIFE REFOREST в крайречен нанос с едри чакълести фракции, донесени при приижданията на р. Места, близо до с. Дъбница (сн. 3). Надеждите са след около 40 г. местообитанието да наподобява истинска крайречна гора. Основните видове са черна топола (*Populus nigra* L.), бяла топола (*Populus alba* L.), черна елша (*Alnus glutinosa* L.), черен бяз (*Sambucus nigra*), полски бряст (*Ulmus minor*) и летен дъб (*Quercus robur*). С най-добро прихващане и в най-добро състояние е черната топола, а през втората половина е правено попълване на изсъхналите фиданки от черен бяз и полски бряст с летен дъб и черна елша. По-голяма част от фиданките са произведени в разсадника в гр. Гоце Делчев. Черните тополи са засадени дълбоко – поне на 1.2 м, като е работено с багер, а дъбовете, черната елша и полският бряст – чрез направата на дупки с моторен свредел. Основните предизвикателства, които служителите на ДГС – Гърмен, сре-

Брутски бор

щат при възстановяването на тази гора, са сушата и навлизането на инвазивни видове като бялата акация. Потенциална опасност за фиданките са високите води на р. Места, проблем е и изкопаването на фиданки от местното население. Влияние би могло да окаже и падането на нивото на подпочвените води, което създава риск от изсъхване. Друг често срещан проблем при възстановяването на крайречните местообитания е, че са имоти на различни собственици, което създава административни затруднения.

Изводът, около който се обединиха присъстващите, беше, че за да може насаждението да се доближи максимално до естественото местообитание *91E0, е добре след първоначалното залесяване да има минимална човешка намеса, като целта е да се стигне до самоподдържане на местообитанието. Инж. Иван Коюв – представител на ЮЗДП – Благоевград, отправи препоръка – в защитени зони, в които се прави опит за възстановяване на крайречни гори, е изключително важно да се забрани изцяло дърводобивът и насаждението да бъдат оставени изцяло като естествени местообитания.

На територията на ДГС – Петрич, близо

до с. Чуричени, участниците в теренното посещение видяха залесяване с космат дъб, което е извършено в опит за възстановяване на местообитание *91AA. Фиданките от космат дъб са произведени в разсадника в с. Локорско. Засаждането е извършено през февруари и март 2023 г., като прихващането е 60 %. Част от залесяването е създадено на площ, в която расте папрат. Въпреки първоначалните очаквания, че папратта ще задуши фиданките, прихващането е по-добро в сравнение на стръмен каменист склон в съседство – вероятно заради засенчването от папратта и тревите или заради по-влажното месторастене, предпочитано от орловата папрат.

Бяха обсъдени положителните и отрицателните качества на контейнерните фиданки и на тези с гол корен. Залесяването на обекта показва, че при спазване на правилата и най-добрите практики за транспорт, съхранение и залесяване няма разлика в прихващането при двата вида фиданки. Основният проблем за района е сушата. В залесения участък има единични дървета от космат дъб, едно от които е вековно. Д-р инж. Георги Гогушев – зам.-директор на РДГ – Благоев-

град, показва естествено вегетативно възобновяване на космат дъб с отводки от стъблото, което се случва често при екстремни условия – например силно засушаване или пожар. По този начин могат да се заемат големи площи, които даденият дървесен вид може да покрие.

Последният обект в програмата беше възстановяване на дървовидна хвойна, космат дъб и черен бор, извършено в рамките на проект LIFE REFOREST, на територията на ДГС – Кресна. Целта на залесяването е възстановяване на терена след пожара край Кресна през 2017 г., който унищожи 50-годишна култура от черен и бял бор.

Освен по програма LIFE залесявания са направени и по горската мярка за залесяване. Приоритетно са засаждани фиданки върху изцяло изгорели площи, голи, ерозирали и стръмни места. Използвани са черен бор, цер, космат дъб, горун, горскоплодни (дива круша, дрян и други), както и фиданки от дървовидна хвойна (сн. 4). Сечта на обгорелите дървета е започнала непосредствено след пожара, като е усвоена по-голяма част от неизгорялата изцяло борова дървесина. Произведени са пелети и някои сортименти. Интересен факт е частично оцеляване на една кестенова култура – след пожара е възобновена с издънки, които достигат вече до 5 м височина и са в много добро състояние. Оцеляването на кестена (*Castanea sativa* L.) се дължи на неговата кора – тя не гори, а само тлее, което, от своя страна, е опазило стъблата от цялостно загиване.

Залесяванията на парцелите след пожара имат мозаечен характер, като са обособявани участъци с иглолистни и широколистни видове. Стремежът е бил да се избягва създаването на иглолистни монокултури. Търсен е баланс между екологичните и дървопроизводствените функции, пространствено планиране и устойчивост на пожари. Днес по-голяма част от пожарището е самозалесена със семенни и издънкови фиданки от космат дъб, цер, мъждрян, бяла акация, бяла топола, дива круша и други. Самозалесената площ в голяма степен ще покрие голите изгорели терени и ще бъде сериозна пречка на неукрепналите и все още по-ниски залесени фиданки.

Залесяването е и опит за възстано-

Крайречна гора в алувиални каменисти и пясъчливи почви

Дървовидна хвойна

вяване на приоритетно местообитание *9560. В близост се намира резерват „Тисата“, където основен дървесен вид е дървовидната хвойна. Поради стръмния терен са изградени тераси, като залесяването е било предизвикателство заради сушата и проблеми при производството на фиданки дървовидна хвойна, защото разсадниците не са имали голям опит с този вид. Първият опит, който е направен, е с млади резници, вторият – със стари резници, а третият, който е и единственият успешен, е със семена. Това е и най-успешният известен опит досега за

производство на фиданки от дървовидна хвойна в Европейския съюз.

Залесена е площ от 420 дка, като прихващането първата година е 48 %, но след това е намаляло. Най-добре естествено се възстановяват косматият дъб, бялата топола и кестенът. Сушата оказва неблагоприятно влияние върху черния бор. Друг проблем, за който споделиха горските служители, е отпъкване на насаждението от селскостопански животни, които въпреки поставените електропастири продължават да навлизат в територията на възстановяване.

Сред основните теми на дискусиата беше противопожарното планиране – ландшафтно/пространствено, за да се осигури устойчивост при пожари. Такъв пример са противопожарните просеки – ивици, които представляват естествена преграда срещу бързото разпространение на пожар. Бяха коментирани и допълнителни противопожарни методи като високочувствителни камери за наблюдение, както и системи, които максимално бързо позволяват на най-близко разположения екип да поеме случая. В България има и доста противопожарни кули, от които да се сигнализира за пожар. Някои са построени от общините, но не се поддържат. Обсъдена бе и голямата нужда от подходящи и ефективни обучения за противопожарните служби, специфично насочени за горски пожари.

Яна БАРЗОВА
старши експерт „Гори“,
WWF – България
Снимки: WWF – България